

notitie

Forum Standaardisatie

www.forumstandaardisatie.nl
forumstandaardisatie@logius.nl

Bureau Forum

Standaardisatie

gehuisvest bij Logius
Postadres
Postbus 96810
2509 JE Den Haag
Bezoekadres
Wilhelmina van Pruisenweg 52
2595 AN Den Haag
Bij bezoek aan Logius is
legitimatie verplicht

FORUM STANDAARDISATIE 13 december 2017

Agendapunt 4. Open standaarden, adoptie
Stuknummer 4B: Notitie monitor 2017, duiding en acties

Duiding Monitor Open standaarden 2017

Inleiding

Bij de vergaderstukken treft u de Monitor Open Standaarden 2017 aan. Deze notitie geeft u een interpretatie van de onderzoeksresultaten en een voorstel voor acties. Aan u de vraag of u met de duiding en de voorgestelde acties kunt instemmen. Deze notitie begint met de drie algemene conclusies en gaat daarna meer specifiek in op de verschillende onderdelen: het gebruik van open standaarden in aanbestedingen, voorzieningen en per standaard.

Algemeen

Het motto van het werkplan van het Forum Standaardisatie is "*Het gaat uiteindelijk om het gebruik*" waarmee het gebruik bedoeld wordt van de open standaarden van de 'pas toe of leg uit'-lijst. De monitor Open standaardenbeleid meet dit gebruik jaarlijks op diverse manieren. In 2017 door 52 aanbestedingen te onderzoeken. Daarnaast zijn beheerorganisaties van 35 voorzieningen benaderd over de toepassing van de open standaarden op de 'pas toe of leg uit'-lijst, waarbij gemiddeld 12 standaarden per voorziening relevant waren. Tot slot is naar het gebruik per standaard gekeken via diverse meetmethodes.

Algemene conclusie 1: Toename in gebruik (maar nog genoeg ruimte voor verbetering) dus doorgaan met de reeds ingezette koers

Over de gehele linie laten de drie deelonderzoeken in de monitor een toename in het gebruik zien. Er moet echter nog veel gedaan worden om te bereiken dat:

- I. in alle aanbestedingen de relevante open standaarden worden uitgevraagd;
- II. in overheidsbrede voorzieningen de relevante open standaarden geïmplementeerd zijn;
- III. het gebruik van de 'pas toe of leg uit'-standaarden dusdanig gangbaar is dat de uit' de standaard van de 'pas toe of leg uit'-lijst verwijderd kan worden.

Algemene conclusie 2: Er is een tweedeling te zien in de 'pas toe of leg uit'-lijst, dus nader in gesprek gaan met indieners/ beheerders

De monitor laat een scheiding zien in de 'pas toe of leg uit'- lijst van twee groepen: aan de ene kant de groep waar redelijk veel over bekend is, te weten de standaarden van de domeinen

- Internet en beveiliging
- Document & webcontent
- Stelselstandaarden

Aan de andere kant de groep van de overige domeinen van standaarden die nauwelijks relevant blijken te zijn in de onderzochte aanbestedingen en/ of die niet relevant blijken zijn voor de overheidsbrede voorzieningen en/ of uit het gebruikersonderzoek komt dat relatief weinig bekend is over het gebruik van deze standaarden. De monitor lijkt op deze standaarden geen vat te hebben, of in ieder geval komt er vooralsnog weinig tot geen informatie over het gebruik uit naar voren. Zie hiervoor ook het schema op pagina 12 het rapport. In 2018 zullen daarom nader gesprekken gevoerd worden met de beheerders/indieners van standaarden over hun verwachtingen rond de 'pas toe of leg uit'- status en hun medewerking aan het jaarlijks monitoronderzoek.

Algemene conclusie 3: Aanpak en focus op internetveiligheidsstandaarden succesvol, dus zo mogelijk herhalen

Al wordt het streefbeeld van het Nationaal Beraad om eind 2017 de internetveiligheidsstandaarden overal te hebben toegepast niet gehaald, toch is het gebruik van de internetveiligheidsstandaarden fors toegenomen. Waarschijnlijk komt dit door een combinatie van factoren: een breed gedragen besef dat bepaalde standaarden bijdragen aan het oplossen van maatschappelijk probleem (namelijk phishing, spoofing & spam), de (bestuurlijke) wil hier iets tegen te doen, een duidelijke en smart geformuleerde doelstelling, een laagdrempelig meetinstrument, continuïteit in de aandacht en deskundige inzet en hulp. Deze aanpak sorteert effect en verdient daarom navolging. Gelet op de beperkte personele capaciteit kan zo'n intensieve aanpak echter maar voor een beperkte set aan standaarden worden toegepast.

Duiding en acties specifiek per onderdeel

I. Aanbestedingen

Duiding aanbestedingen

In 2016 werd in 72% van de gevallen om één of meer open standaarden uitgevraagd. In de monitor van 2017 is dit percentage gestegen naar 81%. Het percentage *volledig correct uitgevraagde* open standaarden (alle relevante open standaarden zijn uitgevraagd) zakte echter van 18% in 2016 naar 12% in 2017. Deze daling komt voor rekening van de mede-overheden; daar is in deze monitor geen enkele aanbesteding aangetroffen waar om alle relevante standaarden is gevraagd. Bij Rijk loopt de score slechts licht terug in vergelijking met vorig jaar, van 19% naar 17%.

De middenmoot, 69% bestaat uit aanbestedingen waar de relevante open standaarden ten dele zijn uitgevraagd.

In 2016 constateerden de onderzoekers dat de toename van het aantal raamovereenkomsten de monitoring achteraf bemoeilijkt. Aan de andere kant bieden raamovereenkomst kansen voor voorlichting vooraf. In jaarverslagen zijn nauwelijks verantwoordingen te vinden voor het afwijken van de norm.

De inspanning zal er vooral op gericht moeten zijn om de betrokkenen bij een aanbesteding een volgende keer in ieder geval minstens naar de meest cruciale -en idealiter naar alle- open standaarden te laten vragen, in een zo vroeg mogelijk stadium. En hierbij meer aandacht te besteden aan gemeenten, provincies en waterschappen dan dan in de afgelopen jaren.

Acties aanbestedingen

Nut en noodzaak van de verplichting breed delen en waar nodig harder aanzetten, door:

- de monitor te verspreiden onder de doelgroepen, zodat de bekendheid met de monitor en daarmee het 'pas toe of leg uit' -beleid toeneemt, met extra aandacht voor gemeenten, provincies en waterschappen;
- een speciale editie van het *monitor magazine* maken met inkopers als doelgroep;
- het noemen van alle aanbestedingen die zijn onderzocht met de scores in het monitorrapport. In 2017 is hiermee begonnen door de aanbestedingen van rijksoverheden en de uitvoeringsorganisaties te benoemen met de standaarden die (niet) zijn uitgevraagd;
- in het magazine de beste vier aanbestedingen te noemen;
- de samenwerking voortzetten met Pianoo (bijdragen aan website, nieuwsbrief Pianoo, nieuwsbrief Tendernet, congres), BZK (nieuwsbrief Rijksbreed inkopen, Dag voor de Rijksinkoop) en VNG/KING, die open standaarden uitdrukkelijk in de gemeentelijke inkoopvoorwaarden hebben opgenomen;
- de koepels oproepen om open standaarden actief bij hen op de overlegagenda te plaatsen;
- de monitor toe te lichten in vakbladen zoals iBestuur
- meer te communiceren over het nut van de standaard voor het primaire proces bijvoorbeeld door het gebruik van use-cases.

Partijen helpen te voldoen aan 'pas toe of leg uit', door:

- te benadrukken dat (Bureau) Forum Standaardisatie partijen kan helpen. Enerzijds met inschatten welke standaarden voor hen relevant zijn, anderzijds bij implementatie en hulpvragen;
- presentaties en workshops te geven en de handreiking Vragen om open standaarden bij inkoop verspreiden. Zo nodig een nieuwe versie te maken hiervan;
- de bètaversie van de beslisboom open standaarden verder te ontwikkelen naar aanleiding van de bevindingen van de onderzoekers van de monitor.;
- de informatie op de website begrijpelijker te maken naar aanleiding van de aanbevelingen van de onderzoekers van de monitor;
- de toepassingsgebieden te verduidelijken van een aantal 'pas toe of leg uit' standaarden, door het doorvoeren van de nieuwe syntax voor het beschrijven van het functionele toepassingsgebieden, voor zover nog niet gebeurd;
- het aanbieden van een toegankelijke plaats voor het aangeven van redenen om de verplichte open standaard niet toe te passen, aanvullend op de huidige uitlegverplichting¹;

Monitoring en voortgang meten, door:

- het onderzoek naar aanbestedingen jaarlijks voort te zetten;
- In het onderzoeksrapport alle onderzochte aanbestedingen te noemen (in 2017 is hiermee begonnen voor de rijksoverheid en uitvoeringsinstanties);
- contact op te nemen met betrokkenen bij raamovereenkomsten voor voorlichting en ter beantwoording van de vraag of open standaarden van toepassing zijn.

¹ Volgend uit de rijksinstructie voor aanschaf van ICT-diensten en ICT-producten, de Rijksbegrotingsvoorschriften en diverse bestuursakkoorden. Zie meer hierover in hoofdstuk 2 van de monitor 2017.

II. Voorzieningen

Duiding monitor 2017 voorzieningen

In voorzieningen neemt het percentage toe van de gevallen dat aan de relevante open standaarden wordt voldaan: van 60% in 2016 naar 67% in 2017. Deze groei stelt des te meer voor nu ook dat de absolute aantallen zijn toegenomen in 2017 door de toename van het aantal standaarden op de pas-toe-of-leg-uit lijst. Hoe komt dit? Uit gesprekken blijkt dat beheerorganisaties de relevante open standaarden beter kennen en meer plannen hebben om ze toe te passen. Daarnaast valt op dat er een set van standaarden is die al langer op de pas-toe-of-leg-uit-lijst staan, waarvan de implementatie in de GDI-voorzieningen achter loopt: CMIS (geen enkele voorziening voldoet hieraan) SKOS (vier van de 11 voorzieningen voldoet) en de combinatie IPv4 & IPv6 (12 van de 31 voorzieningen voldoet) .

Acties voorzieningen

Nut en noodzaak van de verplichting breed delen en, waar nodig, intensiever aanzetten, door:

- de adoptieplanning van standaarden in GDI-voorzieningen verder in te vullen
- in overleg te gaan met de beheerders van voorzieningen over de bottlenecks bij de invoering van achterblijvende standaarden, zoals CMIS, SKOS en IPv4&IPv6 (waar zit de knel bij de implementatie van deze standaarden?)
- meer informatie te geven over het nut van de standaard voor het primaire proces bijvoorbeeld door het gebruik van use-cases (door *peers*).

Partijen helpen te voldoen aan 'pas toe of leg uit, door:

- duidelijk aan te geven dat en hoe (Bureau) Forum Standaardisatie daar, indien gewenst, kan helpen;
- de toepassingsgebieden te verduidelijken van een aantal 'pas toe of leg uit' standaarden;

Monitoring en voortgang meten, door:

- De follow-up van de adoptieplanning uit het Nationaal Beraad (november 2017) te monitoren;
- de periodieke rapportage met de gebruiksgegevens van de IV-standaarden uit te breiden.

III. gebruiksgegevens per standaard

Duiding monitor 2017 gebruiksgegevens per standaard

Van 19 van de 37 onderzochte standaarden kan- al dan niet onderbouwd met harde gegevens- op basis van de verkregen informatie worden vastgesteld dat sprake is van toename van het gebruik. Van de overige 18 standaarden blijft het beeld vaag. Het is de vraag hoe voor deze standaarden het gebruik wél aannemelijk gemaakt kan worden en hoeveel tijd en energie dit kost en of dit de moeite waard is.

Acties gebruiksgegevens per standaard

Nut en noodzaak van de verplichting breed delen en, waar nodig, harder aanzetten, door:

- Voorbeelden te geven van het nut van de standaard voor het primaire proces

Partijen helpen te voldoen aan 'pas toe of leg uit, door:

- scherper te bepalen welke partijen voor adoptie vooral aan zet zijn (bijv. welke keten-partijen adoptie ophouden).

Monitoring en voortgang meten, door:

- per standaard een beeld te schetsen van de adoptie van de standaard of hier andere ijkpunten (indicatoren) voor te bepalen.
Daarnaast kan daarmee de vraag beantwoord worden: wanneer is de standaard

zo gangbaar dat de 'pas toe of leg uit'-status overbodig wordt? En wie moet daar wat/ wanneer voor doen?

- Gesprekken voeren met beheerders/ indieners van standaarden over het aanleveren van gebruiksinformatie ten behoeve van het de jaarlijkse Monitor Open standaardenbeleid en over de verwachtingen ten aanzien van de status 'pas toe of leg uit'.